

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

В. Тищенко,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ М.В. ШЕПІТЬКА «ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ ТА НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ»¹

В умовах активного реформування судової системи й системи правоохоронних інститутів в Україні та принципів реалізації їх діяльності важливим видається дослідження правових засад функціонування судової системи та засобів протидії злочинному впливу на неї з урахуванням реалій сьогодення. Крім того, з огляду на значний соціальний і політичний інтерес до системи правосуддя гостро постає проблема боротьби зі злочинними посяганнями й попередженням такої протиправної діяльності, що загрожує відправленню правосуддя та життю й здоров'ю осіб, які забезпечують його реалізацію. Тому на пильну увагу заслуговує монографічне видання, автором якого є М.В. Шепітько, присвячене важливим проблемам формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя та дослідженню кримінальної політики, кримінально-правових і криміналістичних засобів її здійснення. Це дослідження є унікальним у своєму роді, адже відображає результати комплексного наукового пошуку, присвяченого надзвичайно актуальній темі.

На шляху вироблення сучасного підходу до системи засобів протидії

злочинам у сфері правосуддя важливим є розуміння сутності злочинних посягань у цій сфері у філософському, історичному, соціологічному та юридико-психологічному аспектах. Без глибокого аналізу системи злочинних діянь, що можуть загрозувати відправленню правосуддя, неможливим є визначення основних напрямів розроблення таких засобів протидії, тому окремої позитивної оцінки потребує здійснене М.В. Шепітьком дослідження наукових засад формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя.

Дослідження феномена правосуддя має здійснюватись у контексті аналізу розвитку поглядів суспільства на систему органів, що вповноважені його здійснювати, особливостей порядку його реалізації та відомих вітчизняній і зарубіжній історії підходів до створення системи засобів протидії злочинам, що посягають на належне функціонування судової системи й відправлення правосуддя. Варто підкреслити, що в першому розділі монографії викладено результати досить глибокого вивчення історичного шляху становлення інституту правосуддя на українських землях, аналізу психологічного й соці-

¹ Шепітько М.В. Злочини у сфері правосуддя: еволюція поглядів та наукові підходи до формування засобів протидії: монографія. Харків: Право, 2018. 408 с.

ологічного підґрунтя виникнення конфліктних ситуацій на етапах реалізації судочинства та після його завершення, а також вироблення засобів протидії таким конфліктам.

На окрему увагу заслуговують наукові дослідження, присвячені поняттю, видам, функціям і формам кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя. Сьогодні показує, що результати боротьби з усіма проявами злочинної діяльності пов'язані з організованістю, спланованістю та далекоглядністю такої діяльності. Тому вироблення якісної стратегії здійснення протидії злочинності засобами державного та громадського впливу через системне реформування кримінальної юстиції на віддалену перспективу покликане забезпечити високу результативність і якість протидії злочинам у сфері правосуддя. Крім того, у монографії автор висловлює важливу думку про необхідність виокремлення різновидів кримінальної політики (такі як кримінально-правова, кримінально-виконавча, кримінально-процесуальна, кримінологічна та криміналістична), які були б взаємопов'язаними та доповнювали б один одного в стратегічному плані їх реалізації.

На позитивний відгук заслуговує також системне дослідження норм кримінального законодавства України, що стосуються кваліфікації злочинних діянь як злочинів у сфері правосуддя, їх порівняльний аналіз зі злочинами в цій сфері за законодавством зарубіжних країн та дослідження злочинів у сфері правосуддя як окремого інституту кримінального права. Автор припускається думки, що доречною для вивчення інститутів кримінального права є постановка проблеми щодо самої системи кримінального права, оскільки правові норми та інститути не просто перебувають у межах галузі кримінального права, а взаємодіють між собою та впливають і зумовлюють один одного. Це також впливає на зміст інших правових норм та інститутів, у тому числі й інших галузей права та юридичних наук.

Також необхідно зазначити, що дослідження злочинів у системі правосуддя як самостійного інституту кримінального права нерозривно пов'язане з побудовою класифікаційної системи злочинів у цій сфері, що має на меті вирішення низки принципів питань, які стосуються вироблення кримінально-правової, кримінально-виконавчої, кримінально-процесуальної, кримінологічної й криміналістичної політики, розроблення дієвої системи тактичних і методичних засобів протидії злочинам у сфері правосуддя. Крім того, розуміння сутності понять «правосуддя», «судочинство», «судоустрій» та «юстиція», аналізу яких присвячено увагу в монографії, впливає на визначення родового об'єкта цієї групи злочинів, на побудову їх класифікації та розроблення системи засобів протидії їх вчиненню.

Заслуговує на увагу інноваційний підхід автора до виділення підстав здійснення класифікації злочинів у сфері правосуддя. Зокрема, за критерієм єдності безпосередніх об'єктів, на які здійснюється посягання, М.В. Шепітько виокремлює такі видові об'єкти: суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя, суспільні відносини у сфері забезпечення здійснення правосуддя, суспільні відносини у сфері сприяння здійсненню правосуддя. Також науковець пропонує класифікувати злочини у сфері правосуддя за ознакою потерпілого, за суб'єктом вчинення злочину, за способом вчинення, за обстановкою, за засобами вчинення, за стадією провадження та за формою судочинства. Розроблення класифікації за вказаними критеріями має теоретичне й практичне значення для формування нових криміналістичних методик розслідування злочинів, появи нових форм здійснення кримінальних проваджень, специфіки визначення підслідності й підсудності за Кримінальним процесуальним кодексом України та вироблення системи дієвих засобів попередження й протидії вчиненню злочинів у сфері правосуддя.

У монографії також приділено увагу питанню імплементації міжнародно-правових актів та її впливу на формування норм, що дають змогу кваліфікувати певні протиправні діяння як злочини у сфері правосуддя. В умовах процесу європейської інтеграції України актуальності набуває питання встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері правосуддя з урахуванням міжнародного досвіду в цій сфері. Варто погодитися з думкою автора щодо можливості класифікації злочинів проти правосуддя різних країн світу за таким родовим об'єктом, як суспільні відносини, що забезпечують охорону, відправлення правосуддя, саме правосуддя, охорону суміжних або супутніх із правосуддям об'єктів.

Поряд із положеннями матеріального права важливе місце в системі засобів протидії злочинам у сфері правосуддя посідають положення науки криміналістики, що стосуються особливостей початку досудового розслідування цієї групи злочинів, а також належно тактичного та методичного арсеналу криміналістичних засобів, спрямованих на забезпечення здійснення протидії злочинам у сфері правосуддя.

Варто підкреслити, що на початку досудового розслідування злочинів у сфері правосуддя існує низка проблем, серед яких мають значення такі:

- недосконалість процесуального забезпечення нейтралізації протидії досудовому розслідуванню, яке здійснюють слідчі Національної поліції України та слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України;
- проблема визначення підслідності щодо здійснення досудового розслідування злочинів проти правосуддя;
- порушення процедури повідомлення про підозру особам, щодо яких передбачений особливий порядок кримінального провадження;
- наявність специфічних процедур під час проведення досудового розслідування та судового розгляду злочинів, які вчинені суддями, що зумовлено не-

обхідністю подолання суддівської неторканості та імунітету.

Велику увагу в монографічному дослідженні автором приділено розгляду тактико-криміналістичних і методичних засобів у системі протидії злочинам у сфері правосуддя. Цінним у теоретичному й практичному аспектах є зауваження вченого про те, що специфічність побудови окремих складів злочинів може впливати на побудову криміналістичних «мікрометодик», які будуть входити до відповідного комплексу криміналістичних рекомендацій (методик) розслідування злочинів проти правосуддя. Як мікрометодики пропонується розробляти рекомендації щодо розслідування завідомо неправдивого показання свідка, потерпілого, експерта, перекладача, завідомо неправдивого висновку експерта, завідомо неправдивого перекладу перекладача тощо. Корисним для практичних потреб є формування комплексу окремих криміналістичних методик розслідування злочинів проти правосуддя, розроблення типових слідчих ситуацій, які необхідно враховувати під час досудового розслідування злочинів проти правосуддя. Заслугує на увагу авторська класифікація типових слідчих ситуацій залежно від способу вчинення злочину, зокрема, якщо злочин проти правосуддя вчинено шляхом насильства, загальнонебезпечним способом або з використанням зброї, шляхом обману, інформаційним способом та через несанкціонований доступ, шляхом підкупу. Такі класифікації спрямовані на розроблення типових версій, шляхом перевірки яких слідчий зможе встановити детальні обставини вчинення злочину проти правосуддя.

В епоху розвитку інформаційно-комунікаційних систем особливого значення набувають автоматизовані системи, використання яких дає змогу протидіяти злочинам у сфері правосуддя. Заслугує на підтримку пропозиція автора створити автоматизовані системи, які зможуть не тільки збирати

корисну для слідчого інформацію щодо окремого злочину у сфері правосуддя, а й виконувати окремі його функції, пов'язані зі створенням процесуальних документів із мінімальними затратами часу. Це дасть змогу не тільки мінімізувати кількість слідчих помилок, дотримуватися принципу процесуальної економії, а й протидіяти злочинам проти правосуддя, які можуть вчинятися слідчим. Незважаючи на переваги використання сучасних технологій у цілях розслідування кримінальних правопорушень, необхідно, на нашу думку, якісно продумати систему захисту такої інформації від незаконного втручання; крім того, жодні сучасні технології не зможуть замінити слідчого під час досудового розслідування, який наділений повноваженнями приймати процесуальні рішення відповідно до обставин

кримінального провадження та несе відповідальність за такі рішення.

Також у монографії автор вдало оперує узагальненнями судової практики й статистики, висновки базуються на результатах опитування слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів. Така міцна емпірична база дає змогу стверджувати про достовірність результатів дослідження та створює умови для здійснення подальших наукових пошуків у цій сфері.

З огляду на викладене можна зазначити, що рецензоване фундаментальне дослідження, присвячене науковим поглядам і підходам до формування засобів протидії злочинам у сфері правосуддя, має важливе теоретичне та практичне значення для українських науковців і співробітників правоохоронних органів, чия діяльність пов'язана з боротьбою зі злочинністю у сфері правосуддя.

